

Stockholm 2016-12-19

Socialdepartementet
Enheten för folkhälsa och sjukvård
103 33 Stockholm

s.registrator@regeringskansliet.se
s.fs@regeringskansliet.se

Remissyttrande över Ds 2016:33 ”Reglering av distanshandel med alkoholdrycker”

Ref: S2016/06189/FS

1. Sammanfattning

Alkohol är ingen vanlig vara vilket innebär att vinstintresse och konkurrens ska hållas borta från handel med alkohol. IOGT-NTO välkomnar lagförslaget, men menar att förslaget och dess förtydliganden inte är tillräckliga för att uppnå den svenska alkoholpolitikens övergripande mål att främja den svenska folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. IOGT-NTO menar därför att förslaget bör kompletteras enligt nedan.

IOGT-NTO förordar:

- Att ett totalt och heltäckande främjandeförbud för distanshandel med alkohol, vilket även ska omfatta utländska säljare, införs i Sverige.
- Att det förtydligas att rätten till privatimport inte får ge upphov till försäljningsverksamhet med alkoholdrycker utanför detaljhandelsmonopolet.
- Att förbudet mot distansförsäljning inte får kringgås genom att möjligheter öppnas för exempelvis ett upplägg med fullmakt.
- Att den oberoende transportören bör ha skyldighet att anmäla verksamheten till en tillsynsmyndighet.
- Att en ändring i alkohollagen även bör föranleda en ändring i alkoholskattelagen.
- Att ett förbud mot mellanlagring för transportör föreslås på samma sätt som det gjorts i finsk lagstiftning.

IOGT-NTO framhåller:

- Att bolag och organisationer anknutna till alkoholindustrin står med som remissinstanser för Ds 2016:33 är oacceptabelt mot bakgrund av deras grundläggande intressekonflikt gentemot folkhälsan.

2. Bakgrund

Sveriges alkoholmonopol grundar sig på en alkoholpolitik vars övergripande mål är att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Alkohol är ett av våra största folkhälsoproblem och orsakar bland annat cancer (till exempel bröstcancer och levercancer), neuropsykiatriska sjukdomar (till exempel alkoholberoende och depression), hjärt-kärlsjukdom, skrumplever och skador genom olycksfall (till exempel trafikolyckor och fallskador).¹ Ju mer alkohol som konsumeras, desto större blir skadorna. Det gäller både enskilda personer och befolkningar, och skadorna drabbar även dem som inte dricker alkohol.²

En av de viktigaste principerna för att nå Sveriges alkoholpolitiska mål är den så kallade desintresseringsprincipen, vilken innebär att det privata vinstintresset på den svenska detaljhandelsmarknaden utesluts. Ju större utrymme som skapas för privata vinstintressen, desto mindre konsekvent och sammanhängande blir den svenska politiken (som exempel på verksamheter i Sverige med privata vinstintressen i förhållande till försäljning av alkohol kan nämnas affärsverksamheterna www.bubblig.se och www.arildsvingard.se). En inkonsekvent och osammanhängande alkoholpolitik kan i slutändan leda till att Sverige inför EU inte längre kan motivera det statliga alkoholmonopolet.

2007 meddelade EU-domstolen genom den så kallade Rosengrendomen att Sveriges förbud mot privatimport måste avskaffas.³ Domen innebar dock inga inskränkningar i Sveriges rätt att upprätthålla detaljhandelsmonopolet. Sedan domen föll utmanas ständigt Systembolaget genom olika aktörer. Ett sätt på vilket detta sker är genom den affärsverksamhet kring distansförsäljning av alkohol som under de senaste åren har vuxit fram i Sverige.

3. Det aktuella förslaget

Det aktuella förslaget sägs begränsa och förtydliga möjligheten för privatpersoner att föra in alkoholdrycker till Sverige från ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Promemorian föreslår ett förbud för säljaren att ordna transporten till och i Sverige och att köparen själv måste anlita en transportör som ska vara oberoende av säljaren. Köparen blir därmed ansvarig för att alkoholskatten betalas, till skillnad från den nuvarande situationen där den utländske säljaren oftast är ansvarig för alkoholskatten betalas i Sverige.

4. Förtydliganden och ytterligare förslag från IOGT-NTO

Nedan utvecklar IOGT-NTO de förslag enligt sammanfattningen under p. 1 som vi anser saknas och bör förtydligas med utgångspunkt i Ds 2016:33:

Ett totalt och heltäckande främjandeförbud för distanshandel med alkohol, vilket även ska omfatta utländska säljare, måste införas i Sverige. Avsaknaden av ett främjandeförbud i förslaget riskerar Systembolagets monopol både i praktiken och från

¹ Rejm J. et al. (2009). Global burden of disease and injury and economic cost attributable to alcohol use and alcohol use disorders. *Lancet* 2009;373:2223-2233.

² Andréasson S, Chikritzhs T, Dangardt F, et al. (2015). Alkoholens andrahandsskador. I *Alkoholen och samhället 2015/16*, IOGT-NTO och Svenska Läkaresällskapet 2015.

³ Mål C-10/04, Rosengren m.fl.

en EU-rättslig synvinkel. Om monopolet skulle avskaffas riskeras stora konsekvenser för folkhälsan. Ett totalt och heltäckande främjandeförbud för distanshandel med alkohol, vilken även ska omfatta utländska säljare, måste därför införas i Sverige. Ett motsvarande främjandeförbud finns i den svenska spellagstiftningen och ett förbud mot främjande av kommersiell försäljning föreslogs även i Alkoholleveransutredningen 2014.⁴ Utan ett sådant förbud, som alltså redan finns i den svenska lotterilagen och som har accepterats av EU-domstolen, är kommersiella aktörer i Sverige ohindrade att förmedla och främja försäljningen av alkohol på distans.

Rätten till privatimport får inte ge upphov till försäljningsverksamhet med alkoholdrycker utanför monopolet. Något förslag på förbud mot kommersiell förmedling, som Alkoholagsutredningen föreslog år 2009⁵ finns inte med i det aktuella förslaget. Avsaknaden av ett sådant förbud lockar fram olika typer av affärsverksamheter som riskerar att urholka det svenska alkoholmonopolet. Som hypotetiska exempel kan nämnas svenska företag, allt från livsmedelshandlare med fysiska butiker till nätbutiker med hemleverans, som ordnar med transport till köparen. Det skulle alltså kunna vara möjligt för företag i Sverige att ha så kallade ”showrooms” med alkoholdrycker som kan köpas från utlandet, eventuellt i anslutning till en livsmedelsbutik, där kunden även kan beställa varor över nätet, få hjälp med att beställa transport samt anmäla alkoholskatten till Skatteverket. Vi har under de senaste åren kunnat notera exempel på tvivelaktiga affärsmodeller där aktörer de facto utmanar monopolet genom nya typer av försäljningsverksamheter, vilka IOGT-NTO även har funnit anledning att polisanmäla.⁶ Sådana typer av försäljningsverksamheter riskerar att undergräva monopolet och därmed i slutändan även Sveriges restriktiva alkoholpolitik.

Förbudet mot distansförsäljning får inte kringgås genom att möjligheter öppnas för ett upplägg med fullmakt, exempelvis genom att svenska aktörer med stöd av fullmakt bistår köparen med inköp/skatt/transport etc. Vi ser ständigt att aktörer på marknaden hittar nya vägar för att utmana alkoholmonopolet. Ett fullmaktsförfarande är bara ett av många exempel på scenarion som skulle kunna utmana Sveriges restriktiva alkoholpolitik.

Den oberoende transportören bör ha skyldighet att anmäla verksamheten till en tillsynsmyndighet på samma sätt som är fallet i den norska lagstiftningen. Genom en sådan anmälningsskyldighet skulle de alkoholpolitiska åtgärderna i alkohollagen få större effekt. Vad gäller alkohol ser IOGT-NTO för övrigt ett behov av att samla tillsynen hos en och samma myndighet för att den ska bli så effektiv som möjligt. En tillsynsmyndighet med en central ställning och ett uttalat alkoholpolitiskt uppdrag skulle kunna få en klart positiv inverkan på kunskap och agerande inom alkoholsektern i Sverige.

En ändring i alkohollagen bör även föranleda en ändring i alkoholskattelagen. Det nuvarande förslaget sägs vara ett tydligt ställningstagande mot distansförsäljning, men samtidigt återfinns fortfarande begreppet distansförsäljning i alkoholskattelagen.

⁴ SOU2014:58

⁵ SOU 2009:22

⁶ <http://iogt.se/pressmeddelanden/iogt-nto-polisanmaler-stadfirma-och-ekobutiker/>

Föreslå ett förbud mot mellanlagring för transportör på samma sätt som gjorts i finsk lagstiftning. Enligt finländska bestämmelser får alkoholdryckerna av logistiska orsaker mellanlagras i Finland men de får inte öppnas eller hanteras, utan de måste transporteras direkt till den adress i Finland som köparen har angett i sin beställning. Detta är en konsekvens av att transportören, på köparens uppdrag, är den enda aktör som kan hantera varorna i Finland.

Ovan angivna punkter är viktiga för att förtydliga den svenska lagstiftningen så att den svenska alkoholpolitiken både i teorin och praktiken håller kommersiella vinstintressen borta från detaljhandeln med alkohol i Sverige. En sådan hållning är helt avgörande för att uppfylla EU-rättens krav på en systematisk och konsekvent folkhälsopolitik.

Avslutningsvis menar IOGT-NTO att alkoholens skadeverkningar redan i nuläget är alltför stora i dagens Sverige. Det är inte rimligt att skadorna blir ännu större för att kommersiella aktörer ska tillåtas göra vinster i detaljhandeln med alkohol och att Sverige därmed ytterst riskerar att Systembolagets monopol faller.

IOGT-NTO

Johnny Mostacero
Förbundsordförande

Peter Moilanen
Generalsekreterare